

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Ochrana investorov a urovnávanie sporov medzi investorom a štátom v obchodných a investičných dohodách EÚ s tretími krajinami“

(2015/C 332/06)

Spravodajca: Sandy BOYLE

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa na svojom plenárnom zasadnutí 10. júla 2014 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Ochrana investorov a urovnávanie sporov medzi investormi a štátom v obchodných a investičných dohodách EÚ s tretími krajinami“.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 28. apríla 2015.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 508. plenárnom zasadnutí 27. a 28. mája 2015 (schôdza z 27. mája 2015) prijal 199 hlasmi za, pričom 55 členov hlasovalo proti a 30 členov sa hlasovania zdržalo, nasledujúce stanovisko:

Zoznam skratiek použitých v tomto stanovisku

CETA – komplexná hospodárska a obchodná dohoda (Kanada)

EHSV – Európsky hospodársky a sociálny výbor

EK – Európska komisia

EP – Európsky parlament

EÚ – Európska únia

ICSID – Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov

INTA – Výbor Európskeho parlamentu pre medzinárodný obchod

ISDS – urovnávanie sporov medzi investormi a štátom

LSE – London School of Economics

MMF – Medzinárodný menový fond

MSP – malé a stredné podniky

NAFTA – Severoamerická dohoda o voľnom obchode

OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

PZI – priama zahraničná investícia

SD – Súdny dvor

TTIP – Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo

UNCITRAL – Komisia OSN pre medzinárodné obchodné právo

UNCTAD – Konferencia Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj

Zmluva o EÚ – Zmluva o Európskej únii

ZFEÚ – Zmluva o fungovaní Európskej únie

1. Závbery a odporúčania

Závbery

1.1 Priame zahraničné investície (PZI) významne prispievajú k hospodárskemu rastu a zahraniční investori musia byť celosvetovo chránení pred priamym vyvlastnením, nesmú byť vystavení diskriminácii a musia mať rovnaké práva ako domáci investori.

1.2 Právo štátov na reguláciu vo verejnom záujme je prvoradé a nesmú ho ohrozovať ustanovenia žiadnej medzinárodnej investičnej dohody (IIA). Nevyhnutná je jednoznačná doložka, ktorou sa toto právo plošne uplatňuje.

1.3 Mechanizmus urovnávania sporov medzi investormi a štátom (ISDS) nesmie poskytovať nadnárodnému kapitálu postavenie rovnocenné kapitálu zvrchovaného štátu alebo umožňovať zahraničné zásahy do vlastných záležitostí štátu.

1.4 Postupom času však došlo k mnohým prípadom zneužitia využívania mechanizmu ISDS a tie sa teraz musia vyriešiť. Medzi systémové nedostatky, ktoré vznikajú pri fungovaní mechanizmu ISDS, patria neprehľadnosť, chýbajúce jasné pravidlá arbitrácie, chýbajúce právo na odvolanie, diskriminácia voči domácim investorom, ktorí nemôžu využívať systém, obava z ochrany čisto špekulatívnych investícií, ktoré okrem iného neprinášajú tvorbu pracovných miest, a obavy zo zneužitia zo strany špecializovaných právnických firiem. Cieľom je teraz navrhnúť alternatívny postup urovnávania sporov v záujme zosúladenia legitímnych požiadaviek investorov a obáv iných aktérov občianskej spoločnosti vyplývajúcich z takéhoto negatívneho vnímania mechanizmu ISDS.

Z konzultácie Európskej komisie (EK) o mechanizme ISDS v rámci Transatlantického obchodného a investičného partnerstva (TTIP) vyplynuli zjavné rozdiely medzi názormi širokej podnikateľskej sféry a názormi, ktoré sa vyskytovali vo veľkej väčšine odpovedí zvyšnej časti občianskej spoločnosti.

1.5 Existujú obavy týkajúce sa právomocí poskytnutých výboru troch súkromných právnikov, ktoré im umožňujú posudzovať otázky spadajúce do oblasti základného verejného záujmu a prijímať v nich záväzné rozhodnutia. Napriek tomu, že UNCITRAL nedávno prijala nové pravidlá transparentnosti, stále existujú obavy, že súčasnému systému chýba do značnej miery transparentnosť a neobsahuje právo na odvolanie.

1.6 Od pôvodnej koncepcie, na ktorej bol založený mechanizmus ISDS, sa už dávno upustilo. Zmenil sa na vysoko ziskový obchod pre pár špecializovaných investičných právnických firiem, ktoré dominujú v tejto oblasti podnikania.

1.7 Niektoré špecializované právnické firmy teraz propagujú mechanizmus ISDS ako dôležitý predbežný nástroj na zmiernenie rizík už pred realizovaním investícií. V niektorých významných prípadoch sa stal nástrojom lobovania, keď už samotná hrozba sporu spôsobuje regulačné spomalenie, čo obmedzuje zákonodarcov presadzujúcich patričné opatrenia vo verejnom záujme. Existujú tiež obavy, že mechanizmus priťahuje špekulatívne investície hedžových fondov atď.

1.8 Viacero liberálnejších interpretácií toho, čo predstavuje vyvlastnenie, vyvolalo narastajúce znepokojenie nad tým, že daňovníci musia platiť náhrady za opatrenia vo verejnom záujme, ktoré údajne obmedzujú zisky.

1.9 Dohoda medzi EÚ a Kanadou (CETA) podpísaná koncom roku 2014 a samostatná kapitola o investíciách doplnená do dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom obsahujú vôbec prvé kapitoly o investíciách, ktoré EÚ presadila v rokovaní o dohodách, odkedy EÚ získala právomoci v oblasti investícií podľa Lisabonskej zmluvy z roku 2009. Zámerom týchto kapitol je priniesť určité zlepšenia terajšieho systému ISDS a tiež ustanoviť to, čo EK označila za nový špičkový model ISDS EÚ, zďaleka však nedokázali upokojiť obavy verejnosti. Modely v Singapure a CETA nie sú identické, a podľa názoru mnohých je ISDS naďalej nevyváženým, veľmi nákladným postupom, ktorý obmedzuje demokraciu, neobsahuje právo na odvolanie a ohrozuje právo vlád regulovať, keďže poskytuje zahraničným investorom práva nad rámec ústav členských štátov a nad rámec práv, ktorými disponujú domáci investori. EHSV so znepokojením konštatuje, že znenie CETA o ISDS je v súčasnosti východiskom rokovaní o dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Japonskom.

1.10 Výmena úloh medzi rozhodcami a právnymi zástupcami je jasným konfliktom záujmov, ktorý sa v dohode CETA nerieši. To opätovne potvrdzuje názor, že mechanizmus ISDS nie je spravodlivou, nezávislou, ani vyváženou metódou urovnávania investičných sporov.

1.11 EHSV víta verejnú konzultáciu o mechanizme ISDS v TTIP. Na rozdiel od CETA to umožnilo zvýšiť transparentnosť rokovaní o TTIP a predstavuje to dôležitý precedens, ktorý sa teraz podľa názoru výboru musí nasledovať pri všetkých budúcich obchodných rokovaní. EK zareagovala stanovením štyroch konkrétnych oblastí na podrobnejšie zváženie, a hoci EHSV to nepovažuje za vyčerpávajúci zoznam, v kapitolách 7 až 10 tohto stanoviska poskytuje podrobný príspevok k týmto konkrétnym otázkam.

1.12 Výbor víta aj cieľ zamedziť *neopodstatneným žalobám* v rámci akýchkoľvek budúcich mechanizmov na ochranu investorov. Dôležité je, aby strany medzinárodnej investičnej dohody chránili všeobecný politický filter, ktorý im umožní na základe dohody v opodstatnených prípadoch zabrániť tomu, aby žaloba pokračovala arbitrážou.

1.13 Investorom je potrebné odporúčať, aby urovnávanie sporov na základe zmluvy vnímali ako poslednú možnosť a hľadali alternatívne metódy, ako je zmierovacie konanie a mediácia. Súkromné poistenie a zmluvná ochrana sú vhodné prostriedky, ktorými môžu zahraniční investori minimalizovať svoje riziko.

1.14 Potreba ochrany PZI je v jednotlivých krajinách rozdielna. V krajinách s demokraticky fungujúcim vyspelým právnym systémom bez korupcie by sa investičné spory mali riešiť a urovnávať prostredníctvom mediácie, domácich súdov a medzištátneho urovnávania. Tieto prvky sú prítomné v EÚ, Spojených štátoch a Kanade a terajšia vysoká úroveň transatlantických investičných tokov presvedčivo ukazuje, že chýbajúce ustanovenie o mechanizme ISDS nebrzdí investície. EHSV preto dospel k záveru, že ustanovenie o ISDS nie je v dohodách TTIP a CETA potrebné, a výbor je proti jeho zahrnutiu.

1.15 Mechanizmus ISDS by mohol zapríčiniť neúspech TTIP aj CETA. EK musí zvážiť, či je ďalšie sledovanie tohto politicky citlivého a u verejnosti nepopulárneho cieľa rozumnou a správnu cestou vpred.

1.16 Z rozvojových krajín prichádza jednoznačné posolstvo, že ISDS je neprijateľný mechanizmus, ktorý bude tvrdo odmietat čoraz viac významných globálnych aktérov. Ak sa nenájde alternatívny systém, bude stále ťažšie zahŕňať ochranu investorov do budúcich dohôd s krajinami, v ktorých je táto ochrana najpotrebnejšia.

1.17 Z pohľadu zmluvného a ústavného práva na úrovni EÚ existujú závažné obavy týkajúce sa vzťahov medzi rozhodnutiami v rámci mechanizmu ISDS a právnym poriadkom EÚ. Súkromné rozhodcovské súdy majú takisto právomoc vyniesť rozsudky, ktoré nie sú v súlade s právom EÚ alebo porušujú Chartu základných práv Európskej únie. Z toho dôvodu sa EHSV domnieva, že na zabezpečenie súladu ISDS s právom EÚ je absolútne nutná kontrola zo strany Súdneho dvora formálnym postupom vyžiadania stanoviska skôr, než príslušné inštitúcie prijmú rozhodnutie a pred dočasným nadobudnutím platnosti ľubovoľnej medzinárodnej investičnej dohody, ktorú uzavrela EK.

Odporúčania

1.18 Ak sa má nájsť všeobecné riešenie problému urovnávania investičných sporov, nemôže byť založené na miernej úprave terajšieho systému ISDS, ktorý má veľmi malú podporu verejnosti.

1.19 Okamih, keď sú všetky štáty G7 zapojené do pokročilých rokovaní o komplexných obchodných a investičných dohodách, predstavuje jedinečnú príležitosť vypracovať spoľahlivý systém, ktorý bude spájať oprávnené záujmy investorov s právami štátov.

1.20 Ak má byť riešením jednotný orgán, nemal by pozostávať zo súkromných advokátov, mal by byť dostupnejší pre malé a stredné podniky (MSP) a mal by zaručovať právo na odvolanie.

1.21 EHSV dôrazne vyzýva EK, aby zväžila návrhy Konferencie Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj (UNCTAD) na reformu mechanizmu ISDS, a dospel tiež k záveru, že najlepším riešením na zabezpečenie demokratického, spravodlivého, transparentného a nestranného systému je vytvorenie medzinárodného súdu pre investície.

2. Úvod

2.1 EHSV prijatím svojho stanoviska REX/390⁽¹⁾ drvivou väčšinou rozhodol, že vypracuje stanovisko z vlastnej iniciatívy o ISDS. Hoci toto odporúčanie súviselo konkrétne s TTIP, následne bolo dohodnuté rozšíriť rozsah stanoviska o ochranu investorov a mechanizmus ISDS v obchodných a investičných dohodách s tretími krajinami.

2.2 Hoci sa v tomto stanovisku skúmajú široké dôsledky mechanizmu ISDS, mnohé použité materiály a odkazy sa nevyhnutne týkajú TTIP. Počas celého trvania rokovaní o TTIP je mechanizmus ISDS dominantnou otázkou pre zainteresované strany z EÚ a zo Spojených štátov.

2.3 EK viedla 15 týždňov (od marca do júla 2014) online verejnú konzultáciu o mechanizme ISDS v TTIP. EHSV považoval za rozumné pred dokončením svojho stanoviska počkať na uverejnenie výsledkov tejto konzultácie a vykonať následné verejné vypočutie. Výsledky boli uverejnené v polovici januára 2015 a následne sa 3. februára 2015 uskutočnilo vypočutie. Oba tieto kroky veľmi pomohli pri vypracovávaní tohto stanoviska.

3. Súvislosti

3.1 Mechanizmus

3.1.1 Mechanizmus ISDS je nástroj medzinárodného práva verejného, ktorým sa zahraničnému investorovi v súlade s podmienkami medzinárodnej investičnej dohody udeľuje právo začať konanie o urovnaní sporu proti zahraničnej vláde. V zmluvách sa stanovujú určité základné povinnosti strán týkajúce sa zahraničných investícií poskytnutím záruk, že vlády budú dodržiavať základné zásady, ako je:

- povinnosť nediskriminovať na základe štátnej príslušnosti a zabezpečiť spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie,
- zákaz priameho alebo nepriameho vyvlastnenia bez okamžitého, primeraného a ochranného odškodnenia,
- ochrana možnosti prevodu kapitálu.

3.1.2 V prípade údajného porušenia týchto povinností zo strany štátu môžu zahraniční investori, na ktorých sa vzťahujú podmienky medzinárodnej investičnej dohody, podať žalobu v rámci medzinárodnej arbitráže prostredníctvom mechanizmu ISDS. Navrhovatelia sú povinní dokázať, že predmetné opatrenia im spôsobili závažné škody. Ak sa žalobe vyhovie, hostiteľská krajina musí poskytnúť náhradu za spôsobené škody. Na rozdiel od postupu Svetovej obchodnej organizácie na urovnávanie sporov, ak štát prehrá spor, nie je povinný zmeniť svoje právne predpisy.

3.1.3 Existencia mechanizmu ISDS je vo veľkej miere založená na argumente, že poskytuje odpolitizovaný neutrálny priestor na riešenie sporov medzi zahraničnými investormi a hostiteľskými štátmi. Umožňuje spoločnostiam žalovať štáty pred medzinárodnými tribunálmi. Tento opravný prostriedok je dostupný len pre zahraničné korporácie alebo nadnárodné korporácie využívajúce cezhraničnú dcérsku spoločnosť. Dotknuté komunity, občania, domáci podnikatelia a vlády nemôžu využívať rovnaký mechanizmus.

3.1.4 Rozhodcovia nie sú riadnymi sudcami s verejnou právomocou ako vo vnútroštátnych súdnych systémoch. Tribunály sú zložené hlavne z troch súkromných právnikov, ktorí zasadať na neverejných zasadnutiach a sú vymenovaní *ad hoc*. Ich rozhodnutia sú konečné a nepodliehajú žiadnemu formálnemu odvolaciemu konaniu.

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV na tému „Transatlantické obchodné vzťahy a názory EHSV na posilnenú spoluprácu a prípadnú dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a USA“ (Ú. v. EÚ C 424, 26.11.2014, s. 9).

3.1.5 Ak si to obidve strany sporu želajú, konanie ISDS môže byť úplne tajné, aj keď sa spor týka oblastí verejného záujmu. Hoci štandardná bilaterálna investičná zmluva Spojených štátov umožňuje väčšiu transparentnosť, v mnohých súčasných dohodách sú stále zakotvené ustanovenia o tajnosti. Pravidlá transparentnosti Komisie OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) výrazne zlepšia situáciu, ak sa budú všeobecne uplatňovať.

3.2 **Fakty a štatistické údaje**

3.2.1 Až 93 % bilaterálnych investičných zmlúv obsahuje ustanovenie o mechanizme ISDS⁽²⁾. Ustanovenie o mechanizme ISDS obsahujú aj určité medzinárodné obchodné dohody, ako je napríklad Severoamerická dohoda o voľnom obchode (NAFTA), a medzinárodné investičné dohody, ako je Zmluva o energetickej charte. V roku 2014 Zmluva o energetickej charte prekonalala dohodu NAFTA ako najčastejšie uplatňovaná zmluva⁽³⁾.

3.2.2 Členské štáty EÚ uzavreli od 50. rokov minulého storočia vyše 1 400 bilaterálnych investičných zmlúv, čo predstavuje približne polovicu celkového počtu vo svete⁽⁴⁾. Všetky obsahujú zväčša podobné ustanovenia o ochrane investícií a o mechanizme ISDS. Investori EÚ sú údajne najväčšími používateľmi mechanizmu ISDS na celom svete (50 % všetkých prípadov).

3.2.3 EÚ v súčasnosti rokujú so Spojenými štátmi o TTIP, s Japonskom o obsiahlej dohode o voľnom obchode a nedávno uzavrela rokovania s Kanadou. Rokovania o týchto dohodách viac ako akákoľvek iná otázka vyvolali obrovskú verejnú diskusiu o potrebe mechanizmu ISDS v každej kapitole o investíciách.

3.2.4 Len deväť členských štátov EÚ má uzavretú bilaterálnu investičnú zmluvu so Spojenými štátmi (Bulharsko, Česká republika, Estónsko, Chorvátsko, Litva, Lotyšsko, Poľsko, Rumunsko a Slovensko), sedem členských štátov má uzavretú bilaterálnu investičnú zmluvu s Kanadou a žiadny s Japonskom. Všetky tieto dohody boli podpísané pred vstupom do EÚ.

3.2.5 Objem PZI, ktoré investori zo Spojených štátov investovali v týchto deviatich členských štátoch, predstavuje 1 % celkových PZI Spojených štátov v EÚ. Pokiaľ ide o PZI týchto členských štátov v Spojených štátoch, je to len 0,1 % celkového stavu PZI v Spojených štátoch⁽⁵⁾.

3.3 **Počet konaní**

3.3.1 Počet prípadov ISDS v období rokov 2002 až 2014 značne vzrástol (58 prípadov v roku 2013 a 42 prípadov v roku 2014)⁽⁶⁾, pričom ku koncu roka 2014 dosiahol počet rozhodcovských konaní na základe zmlúv 610. Keďže však väčšina rozhodcovských fór nevedie verejný register žalôb, odhaduje sa, že celkový počet prípadov je vyšší.

3.3.2 Z 356 známych konaní, ktoré boli uzavreté, bolo 25 % vyriešených v prospech investora a 37 % v prospech štátu. Konkrétne podmienky 28 % prípadov sú dôverné.

3.4 **Čas a náklady**

3.4.1 Priemerné náklady na rozhodcovské konanie sú 4 milióny USD pre jednu stranu, z čoho približne 82 % tvoria poplatky za právne služby⁽⁷⁾. V prípade niektorých konaní trvá viacero rokov, kým sa uzavrujú.

3.4.2 Vysoké náklady viedli k nárastu počtu prípadov financovania žalôb treťou stranou. Zníženie finančného rizika pre spoločnosti prispieva k zvýšeniu počtu neopodstatnených žalôb, pričom aj v týchto prípadoch štáty znášajú plné náklady na právne služby. EHSV je rozhodne proti špekulatívnym investíciám hedžových fondov v špecifických prípadoch ISDS výmenou za podiel na ziskom odškodnení⁽⁸⁾.

⁽²⁾ OECD, *ISDS a scoping paper for the investment policy community*, 2012.

⁽³⁾ UNCTAD, *Recent Trends in IIAs and ISDS*, č. 1, február 2015:
http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2015d1_en.pdf

⁽⁴⁾ Sprievodná poznámka k verejnej konzultácii o ISDS v TTIP.

⁽⁵⁾ UNCTAD, *ISDS Information Note on the US and EU*.

⁽⁶⁾ Pozri poznámku pod čiarou č. 3.

⁽⁷⁾ E (SN/EP/6777), 10. decembra 2013.

⁽⁸⁾ Výskumné centrum Európskeho parlamentu, *ISDS and prospects for reform*:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_REV1_EN.pdf)

4. Argumenty v prospech ISDS

4.1 Okrem Írska majú všetky členské štáty v bilaterálnych investičných zmluvách ustanovenie o mechanizme ISDS. Uzavretých je aj 190 bilaterálnych investičných zmlúv v rámci EÚ, čo predstavuje 16 % všetkých vo svete známych prípadov použitia mechanizmu ISDS.

4.2 Rokovací mandát EK, ktorý v roku 2012 podporilo vtedy 27 členských štátov, zahŕňa cieľ dosiahnuť mechanizmus ISDS. Má to byť „efektívny a moderný mechanizmus urovnávania sporov“.

4.3 Postoj EK je ⁽⁹⁾, že ISDS predstavuje:

— dôležitý nástroj na ochranu investícií, teda na podporovanie a zabezpečenie hospodárskeho rastu v EÚ,

— účinný spôsob na presadenie záväzkov, na ktorých sa naši obchodní partneri dohodnú s našimi investormi pri podpise investičných zmlúv.

4.4 Účastníci obchodnej diskusie za okrúhlym stolom o TTIP, ktorú zorganizovala skupina „Zamestnávateľa“ v EHSV, dospeli v spoločnom vyhlásení ⁽¹⁰⁾ k záveru: „Medzinárodná dohoda ako TTIP by mala vytvoriť vhodné podmienky na prilákanie rozsiahlych budúcich investícií na transatlantickom trhu. To okrem iného znamená zabezpečiť pre investorov na oboch stranách neobmedzený prístup a nediskriminačné zaobchádzanie a zlepšiť súčasný rámec pre ochranu investorov vrátane mechanizmu ISDS zvýšením dostupnosti pre MSP a dosiahnutím správnej rovnováhy medzi právami investora a právom štátov a miestnych orgánov na reguláciu vo verejnom záujme.“ Požiadavka, aby ustanovenia TTIP týkajúce sa mechanizmu ISDS nijakým spôsobom neobmedzovali schopnosť členských štátov EÚ vydávať zákony v záujme svojho obyvateľstva sa uvádza tiež v záveroch spoločnej schôdze kategórií spotrebiteľia, životné prostredie a poľnohospodári na tému transatlantických rokovaní usporiadanej v júni 2014.

4.5 Potrebu mechanizmu ISDS silno podporuje podnikateľská sféra na oboch stranách Atlantického oceánu, ktorá ju vníma ako základnú záruku pre zahraničných investorov a na jeho obranu uvádza, že:

— je podstatnou súčasťou ochrany investícií, pretože poskytuje neutrálny mechanizmus urovnávania sporov založený na faktoch a určuje pravidlá na podporu dodržiavania predpisov a zabránenie zneužitiam,

— pomáha ustanoviť právo štátov na reguláciu a právo investorov na ochranu podľa medzinárodného práva.

4.6 Tvrdí sa tiež, že mechanizmus ISDS je nástrojom poslednej možnosti a využíva sa iba v extrémnych prípadoch, keď zlyhajú všetky ostatné možnosti, a že približne 90 % bilaterálnych investičných zmlúv investori nikdy nepoužili na podanie žaloby. Hoci celosvetový objem PZI presahuje 25 biliónov dolárov, od roku 1987 bolo podaných iba približne 500 žalôb. Odškodné priznané v rozhodcovskom konaní poskytuje iba finančnú náhradu. Rozhodcovia nemajú možnosť zmeniť právne predpisy alebo opatrenia, ktoré prijímajú štáty ⁽¹¹⁾.

4.7 Podnikateľská sféra tiež argumentuje, že funkčný a moderný systém ISDS je dôležitý aj pre MSP, ktoré v celosvetovom meradle podali 22 % žalôb ⁽¹²⁾.

4.8 Napriek výzvam na začatie rokovaní o liberálnej investičnej dohode ⁽¹³⁾ podnikateľská sféra uznáva, že je potrebné prijať opatrenia, ktoré by zmenili ISDS na účinnejší, modernejší, predvídateľnejší a transparentnejší nástroj. Podporuje aj presnejšie vymedzenie dôležitých pojmov ako „investor/investícia“, „spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie“ a „nepriame vyvlastnenie“ ⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ Európska komisia, *Factsheet on ISDS*, odsek 2, 3. októbra 2013.

⁽¹⁰⁾ Obchodná diskusia za okrúhlym stolom EHSV – Spoločné vyhlásenie o TTIP, 16. decembra 2014.

⁽¹¹⁾ Business Europe, *ISDS – Overview of Business Europe position*, február 2015.

⁽¹²⁾ Vyššie uvedené a pozíčný dokument združenia Eurochambres, *Views and priorities for the negotiations with the US for the TTIP*, 6. decembra 2013.

⁽¹³⁾ Transatlantická obchodná rada (Transatlantic Business Council – TBC), *Comments of the TBC regarding the proposed TTIP*, 10. mája 2013.

⁽¹⁴⁾ Business Europe, *TTIP – An Indispensable Tool to protect Investors*, 2. mája 2014. Business Europe, *ISDS – Overview of Business Europe position*, február 2015.

4.9 Vzhľadom na veľký význam rokovaní o dohodách TTIP, CETA a dohode o voľnom obchode medzi EÚ a Japonskom sa tvrdí, že ak by sa nepodarilo dosiahnuť dohodu v týchto prípadoch, vážne by to poškodilo vyhliadky na dohodnutie ustanovenia o ISDS v akejkoľvek inej bilaterálnej investičnej zmluve, keďže každá dohoda bude mať vplyv na ostatné pripravované dohody.

5. Obavy a výhrady

5.1 Podpora mechanizmu ISDS nemá obdobu v iných kľúčových oblastiach občianskej spoločnosti. Existuje však široká zhoda na tom, že zahraniční investori potrebujú ochranu pred priamym vyvlastnením, nesmú byť diskriminovaní v porovnaní s domácimi investormi a musia mať prístup k rovnakým možnostiam ako domáci investori.

5.2 Na obidvoch stranách Atlantického oceánu vyjadrili silný odpor odborové zväzy, mimovládne organizácie, spotrebiteľské a environmentálne organizácie a organizácie na ochranu verejného zdravia.

5.3 Hlavnou obavou je, že systém ISDS nie je vhodný na svoj účel a že nadnárodnému kapitálu poskytuje právne postavenie rovnocenné kapitálu zvrchovanému štátu. Výbor však poznamenáva, že ak si dve krajiny želajú podporiť vzájomné hospodárske vzťahy prostredníctvom medzinárodnej investičnej dohody, zaviazajú sa, že si vzájomne zaručia určitú úroveň zaobchádzania s investormi a investíciami druhej krajiny.

5.4 Od skromných začiatkov, keď bol mechanizmus ISDS navrhnutý s cieľom pomáhať PZI získať odškodnenie za priame vyvlastnenie súkromného majetku vládami rozvojových krajín s nedostatočne fungujúcimi súdnymi systémami, sa ISDS rozvinul na mechanizmus, ktorým sa:

- zásadne posúva rovnováha síl medzi investormi, štátmi a inými dotknutými stranami,
- uprednostňuje práva podnikov pred právom vlád regulovať a zvrchovaným právom štátov rozhodovať o svojich vlastných záležitostiach.

5.5 Vyvlastnenie sa rozšírilo o *opatrenia rovnajúce sa vyvlastneniu, nepriame a regulačné vyvlastnenie*. Spôsobilo to uznanie nárokov proti akémukoľvek opatreniu štátu, ktoré by mohlo mať vplyv na zisky, budúce zisky alebo primerané očakávania ziskov, aj keď politika alebo opatrenie má všeobecnú povahu a nevzťahuje sa na konkrétnu investíciu.

5.6 Negatívne rozsudky vnútroštátnych súdov boli napadnuté ako „vyvlastnenia“ vrátane sporu o 500 miliónov USD farmaceutického gigantu Eli Lilly zo Spojených štátov s Kanadou, v ktorom podnik tvrdil, že rozsudky kanadského federálneho súdu týkajúce sa dvoch patentovaných liečiv porušujú práva investora tejto firmy. Je to prvý pokus zo strany farmaceutickej korporácie vlastniacej patent využiť mimoriadne privilégia, ktoré poskytujú obchodné dohody Spojených štátov, ako nástroj na presadenie väčších monopolných patentových ochrán⁽¹⁵⁾.

5.7 Firmy špecializované na právo obchodných spoločností teraz poskytujú poradenstvo v konaniach, ktoré majú len malú súvislosť s vyvlastnením súkromného majetku, a zarábajú na nich. Niekoľko firiem zaoberajúcich sa investičným právom využilo rozmáhanie sa sporov a má dominantné postavenie v tejto oblasti.

5.8 Je mechanizmus ISDS potrebný v TTIP?

5.8.1 Pokiaľ ide o TTIP, nemožno tvrdiť, že investori majú dôvod znepokojovať sa nad vnútroštátnymi právnymi systémami. EÚ aj Spojené štáty majú vytvorené vyspelé a spoľahlivé právne systémy. Nie je žiadny očividný dôvod, prečo by práva PZI nemohli byť primerane chránené stanovením jednoduchého pravidla nediskriminačnej právnej ochrany a rovnakého prístupu na domáce súdy. Podobné argumenty možno uplatniť v súvislosti s Kanadou a Japonskom. Ak sa ukáže, že je ťažké presadzovať medzinárodné práva prostredníctvom rokovaní, mediácie alebo na vnútroštátnych súdoch v týchto vysoko rozvinutých demokraciách, potom by sa táto problematika mala v prvom rade vyjasniť v medzištátnych riešeniach.

⁽¹⁵⁾ <https://www.citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>

5.8.2 Podľa správy London School of Economics (LSE) sa pri analýze modelu bilaterálnej investičnej zmluvy Spojených štátov z roku 2012 zistilo, že „existuje veľký počet konkrétnych oblastí, v ktorých bilaterálna investičná zmluva Spojených štátov presahuje právo Spojeného kráľovstva. Z týchto dôvodov a vzhľadom na rozsah investícií Spojených štátov v Spojenom kráľovstve sa domnievame, že existuje značné riziko politických nákladov pre Spojené kráľovstvo, ktoré vyplýva z toho, že z dôvodu námietok investorov Spojených štátov v Spojenom kráľovstve by sa v budúcnosti upustilo od uprednostňovanej politiky, alebo by sa zmenila“.

5.8.3 Nemožno vierohodne tvrdiť, že neexistencia mechanizmu ISDS je prekážkou pre zahraničné investície. Objem zahraničných investícií sa v jednotlivých krajinách EÚ veľmi líši. Niektoré členské štáty EÚ, ktoré majú postupy ISDS zakotvené vo svojich bilaterálnych investičných zmluvách so Spojenými štátmi, patria k štátom s najnižšími investíciami plynúcimi zo Spojených štátov:

- objem priamych zahraničných investícií medzi EÚ a Spojenými štátmi v súčasnosti presahuje sumu 2,5 bilióna USD (1,5 bilióna EUR) oboma smermi. Len v samotnom Belgicku je úroveň priamych zahraničných investícií Spojených štátov štyrikrát vyššia v porovnaní s investíciami Číny,
- Brazília, ktorá je najväčším príjemcom priamych zahraničných investícií v Latinskej Amerike, nemá žiadne investičné dohody, ktoré by obsahovali ustanovenie o ISDS,
- Austrália ukázala, že krajina môže vierohodne vylúčiť ustanovenie o ochrane investícií z obchodnej dohody s jednou krajinou (Spojené štáty) a potom ho zahrnúť do dohody s inou krajinou (Kórea). Nie je dôvod, prečo by EÚ nemohla postupovať podobne.

5.8.4 Je mimoriadne otáznne, či by vynechanie ustanovenia o mechanizme ISDS v TTIP oslabilo schopnosť EÚ začleniť ustanovenie o ISDS do budúcich bilaterálnych investícií a investičných dohôd s krajinami mimo OECD, ako je Čína. Čína už má vytvorenú hustú sieť viac ako 130 bilaterálnych investičných zmlúv (vrátane 26 s členskými štátmi EÚ). Túžba Číny po dohode je rovnako silná ako v EÚ. Ešte otáznejšie je, či by bolo v záujme EÚ umožniť čínskym štátnym podnikom, ktoré sú v podstate predĺženou rukou čínskej vlády, využívať mechanizmus ISDS na napadnutie vládnej politiky. Cudzej krajine by to umožnilo využiť to, čo má byť obchodný proces, na angažovanie sa v niečom, čo by sa malo riešiť rokovaním a diplomaciou.

5.8.5 V podrobnom dokumente, ktorý bol zverejnený v marci 2015, dospeli Centrum pre európske politické štúdie (CEPS), Centrum pre transatlantické vzťahy a Univerzita Johns Hopkinsa k týmto záverom: „[...] zahrnutie kapitoly o ochrane investorov do TTIP, ktorá by bola doplnená o mechanizmus ISDS, pravdepodobne nebude mať významný hospodársky ani politický prínos pre EÚ. Podľa našej analýzy by začlenenie takýchto ustanovení viedlo k značným hospodárskym a politickým nákladom pre EÚ. Je síce dôležité nezveličovať rozsah potenciálnych nákladov, z nášho hodnotenia však vyplýva, že náklady budú s vysokou pravdepodobnosťou prevyšovať akékoľvek potenciálne prínosy pre EÚ. V súlade s tým navrhujeme, že pokiaľ ISDS nebude doplnený významnými ústupkami zo strany USA, ktorými by sa kompenzovali náklady súvisiace s mechanizmom ISDS, pre EÚ by bolo prezieravé zvážiť alternatívy.“⁽¹⁶⁾

5.9 Aktuálna politická scéna

5.9.1 Južná Afrika, Bolívia, Ekvádor, Venezuela a Indonézia začali rušiť alebo postupne rušiť existujúce bilaterálne investičné zmluvy. India údajne tiež reviduje svoje zmluvy a Austrália v dôsledku prípadu Philip Morris oznámila, že nebude súhlasiť so začlenením doložky o ISDS do žiadnych budúcich dohôd.

5.9.2 Celoštátna konferencia zákonodarcov, ktorá zastupuje všetkých parlamentných orgánov 50 štátov USA, oznámila⁽¹⁷⁾, že „nepodporí žiadnu obchodnú dohodu, v ktorej je stanovené riešenie sporov medzi investormi a štátom,“ lebo to zasahuje do „právomoci štátnych zákonodarcov prijímať a presadzovať spravodlivé, nediskriminačné pravidlá, ktorými sa chráni verejné zdravie, bezpečnosť a blaho, zabezpečuje sa zdravie a bezpečnosť pracovníkov a chráni sa životné prostredie“.

⁽¹⁶⁾ Dokument *Transatlantic Investment Treaty Protection* zverejnený súčasne na webových lokalitách CEPS (www.ceps.eu) a CTR (<http://transatlantic.sais-jhu.edu>).

⁽¹⁷⁾ <http://www.citizen.org/documents/State-Legislators-letter-on-Investor-State-and-TPP.pdf>

5.9.3 Odpor voči mechanizmu ISDS narastá aj v Európe v krajinách, ako napríklad Nemecko, Rakúsko, Grécko a Francúzsko, ktoré spochybňujú práva investorov v TTIP.

5.9.4 V Európskom parlamente zazneli varovania členov vplyvného Výboru pre medzinárodný obchod (INTA), ktorí žiadali o vypustenie ustanovenia o ISDS z TTIP.

5.9.5 Výbor regiónov varuje, že mechanizmus ISDS medzi EÚ a Spojenými štátmi, ktorý obchádza riadne súdy, predstavuje značné riziko, a preto môže byť vypustený⁽¹⁸⁾.

5.9.6 Tieto názory odrážajú názory mnohých európskych organizácií občianskej spoločnosti, ktoré sú proti ustanoveniu o ISDS v TTIP. Jedným z hlavných argumentov je, že ak sa investor obráti najprv na vnútroštátny právny systém a získa konečný rozsudok, môže aj tak podať žalobu na investičný tribunál. Tribunál sa teda stáva konečným rozhodcom, čo je v rozpore s demokraciou.

6. Verejná konzultácia EK o ochrane investorov a o mechanizme ISDS v TTIP

6.1 EHSV víta rozhodnutie EK otvoriť verejnú konzultáciu o mechanizme ISDS v TTIP. Po odpočítaní opakovaných príspevkov bolo prijatých 143 053 reakcií, čo poukazuje na rozsah verejného záujmu. Pracovný dokument útvarov Komisie zverejnený v januári 2015 obsahuje dôkladnú analýzu obsahu a podstaty reakcie verejnosti⁽¹⁹⁾.

6.2 Konzultácia vychádzala z referenčného textu založeného na dohode CETA. Nanešťastie tento návrh dohody a ani návrh dohody so Singapurom nebol predložený na verejnú konzultáciu. Skutočnosť, že dohoda CETA, s ktorou súvisiace rokovania už boli uzavreté, sa použila ako základ pre verejnú konzultáciu, „až keď na nej zaschol atrament“, však viedla k určitým obavám, že verejná konzultácia bola takmer za hotovú vec a jej účelom bolo schváliť novú generáciu investičných dohôd navrhovaných EÚ. Tieto obavy posilnila skutočnosť, že konzultačný dokument sa zameriaval na modalitu a neobsahoval žiadnu konkrétnu otázku týkajúcu sa zásady začlenenia mechanizmu ISDS do TTIP. Cieľom verejnej konzultácie však bolo získať názory zainteresovaných strán na to, ako mechanizmus ISDS v TTIP vylepšiť.

6.3 Konzultácia nepridala príliš nového k množstvu informácií, ktoré sú už k dispozícii z aktívnej online verejnej diskusie o mechanizme ISDS. Bol to však mimoriadne užitočný krok v snahe zblížiť argumenty jednotlivých strán a poskytnúť občianskej spoločnosti možnosť priamo sa zapojiť.

6.4 Nebolo šťastné, že niektorí obhajcovia mechanizmu ISDS odmietli 97 % odpovedí odovzdaných kolektívne prostredníctvom rôznych online platforiem. Kolektívne podania sú legitímnou súčasťou verejnej konzultácie. EHSV víta uistenie EK, že „všetky odpovede boli rovnako zohľadnené“.

6.5 EHSV poznamenáva, že menej ako 1 % respondentov uviedlo, že sú investormi v Spojených štátoch, ale nepovažuje to za dôvod na znepokojenie. V otázkach, ako je demokracia a zvrchované právo štátov rozhodovať o svojich vlastných záležitostiach, je zapojenie sa a názor širokej občianskej spoločnosti dôležitým a zásadným prvkom.

6.6 EK určila štyri oblasti, v ktorých je potrebné preskúmať ďalšie zlepšenia:

- ochrana práva na reguláciu,
- vytváranie a fungovanie rozhodcovských súdov,
- vzťah medzi domácimi súdnymi systémami a mechanizmom ISDS,
- preskúmanie rozhodnutí v rámci ISDS prostredníctvom odvolacieho mechanizmu.

⁽¹⁸⁾ Stanovisko VR na tému „Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo (TTIP)“, ECOS/V – 063, február 2015.

⁽¹⁹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Tieto oblasti sú objasnené v koncepčnom dokumente „Investment in TTIP and beyond – the path for reform“, ktorý členka Komisie Cecilia Malmström v máji 2015 predstavila Európskemu parlamentu a Rade.

6.7 EHSV s prekvapením prijal informáciu, že 18. mája bolo na stretnutí v rámci dialógu s občianskou spoločnosťou potvrdené, že model ochrany investorov dohodnutý v CETA sa v súčasnosti využíva pri rokovaní o dohode o voľnom obchode s Japonskom. Vzhľadom na to, že členka Komisie vo svojom koncepčnom dokumente „Investment in TTIP and beyond – the Path for Reform“, ktorý 6. mája predstavila Európskemu parlamentu, určila viaceré oblasti pre ďalšie zlepšenie znenia CETA, je výbor znepokojený skutočnosťou, že tento model slúži aj naďalej ako východisko rokovaní s takým dôležitým globálnym partnerom, akým je Japonsko.

7. Právo na reguláciu

7.1 EHSV je znepokojený skutočnosťou, že Európske fórum služieb vo svojom príspevku do verejnej konzultácie požaduje, aby sa rozsah výnimiek a obmedzení znížil na minimum a aby EK „využila svoj mandát na rokovanie na základe Lisabonskej zmluvy na zlepšenie a posilnenie, nie na oslabenie“ mechanizmu ISDS. Tieto požiadavky zahŕňajú „bezvýhradnú doložku najvyšších výhod a doložku o vnútroštátnom posudzovaní, bezvýhradnú doložku o spravodlivom a rovnakom zaobchádzaní; širokú zastrešujúcu doložku, žiadne výnimky pre určité odvetvia, žiadne filtračné mechanizmy, plné odškodnenie za priame a nepriame vyvlastnenie“⁽²⁰⁾.

7.2 Mechanizmus ISDS sa čoraz viac využíva na obchádzanie vnútroštátnych právnych systémov a na žalovanie štátov pred súkromnými medzinárodnými tribunálmi, kde sa od nich požadujú peniaze daňovníkov ako náhrada za politiky vo verejnom záujme, ktoré údajne obmedzujú zisky. Osobitne rozšírené to je v oblastiach zdravia a ochrany životného prostredia.

7.3 Nedávne ostro sledované konania posilnili opozíciu proti ISDS:

- spoločnosť Philip Morris žaluje Austráliu za zdravotné varovania na balíčkoch cigariet, pričom tvrdí, že ju oberajú o hodnotu jej investícií do obchodných značiek a iného duševného vlastníctva,
- spoločnosť Vattenfall využíva ustanovenia Zmluvy o energetickej charte, keď žiada vyše 3,7 miliardy USD od Nemecka za rozhodnutie postupne ukončiť využívanie jadrovej energie,
- spoločnosť Lone Pine žaluje Kanadu o 250 miliónov CAD potom, čo provincia Québec z dôvodu obáv o životné prostredie zaviedla moratórium na hydraulické štiepenie,
- spoločnosť Veolia žaluje Egypt za jeho rozhodnutie zvýšiť minimálnu mzdu z dôvodu, že to poškodí zisky spoločnosti,
- Líbyi bolo nariadené zaplatiť 935 miliónov USD kuvajtskej spoločnosti za stratené zisky zo skutočných a istých príležitostí, ktoré vyplývali zo zrušenia projektu v oblasti cestovného ruchu⁽²¹⁾. Investor investoval do projektu len 5 miliónov USD a výstavba sa nikdy nezačala,
- spoločnosť Micula žalovala Rumunsko kvôli investícii, ktorú realizovala pred vstupom krajiny do EÚ a v rámci ktorej dostávala štátne investičné stimuly. Po vstupe Rumunsko s cieľom dodržať pravidlá štátnej pomoci zrušilo svoj program stimulov. Tribunál rozhodol o odškodnení 116 000 USD plus úroky (celková suma sa odhaduje na 250 000 USD) za nedodržanie záväzkov vyplývajúcich z bilaterálnej investičnej zmluvy. V roku 2014 vydalo Generálne riaditeľstvo EK pre hospodársku súťaž predbežné opatrenie, ktorým Rumunsku prikázalo nezaplatiť, pretože by sa to považovalo za neoprávnenú štátnu pomoc. Rozhodcovia napriek tomu oprávnili spoločnosť Micula, aby podala žalobu vo veci odškodnenia na súdy Spojených štátov, pričom použili klauzulu odvolávajúcu sa na Newyorský dohovor.

⁽²⁰⁾ Reakcia Európskeho fóra služieb (European Services Forum – ESF) vo verejnej konzultácii o mechanizme ISDS, 20. júna 2014.

⁽²¹⁾ <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>

7.4 V investičných zmluvách sú zakázané akékoľvek obmedzenia repatriácie prostriedkov alebo ziskov. Vlády nesmú zaviesť kontroly kapitálu, ktorými by zastavili útoky na svoje meny alebo obmedzili toky tzv. *horúcich peňazí* v kríze, aj keď Medzinárodný menový fond (MMF) tvrdí, že takéto kontroly sú nevyhnutným politickým opatrením. Žiadny iný štát nezasiahli konania ISDS viac ako Argentínu, ktorej bolo nariadené zaplatiť vyše 500 miliónov USD z dôvodu jej rozhodnutia v roku 2002 oddeliť peso od amerického dolára.

7.5 Výnimky pre verejné služby existujú v kapitole 11 dohody CETA (*Cezhraničný obchod v službách*), ale žiadne výnimky ani vylúčenia pre verejné služby nie sú uvedené v kapitole 10 (*Ochrana investícií*). V zásade platí, že zatiaľ čo je určité správne, keď sú investori chránení pred svojvoľnými činmi štátnych orgánov, vymedzenie pojmu *vyvlastnenie* a najmä *nepriame vyvlastnenie* vzbudzuje obavy, pokiaľ ide o schopnosť vrátiť určité činnosti, ktoré v súčasnosti vykonávajú komerčné subjekty, späť do správy štátu z oprávnených dôvodov verejného poriadku. Vyvlastnenie podľa kapitoly 10 zahŕňa každý právny predpis, ktorý ovplyvní zníženie hodnoty súkromného podniku. Odškodnenie musí odrážať „*skutočnú stratu*“. To by mohlo ekonomicky znemožniť návrat služieb do správy štátu.

7.6 V rámci dohody CETA sa uznáva, že vymedzenie pojmu nepriameho vyvlastnenia je príliš široké, a príloha X.11 ods. 3 obsahuje pokus vyjasniť túto záležitosť stanovením cieľov verejnej politiky, ktoré nepredstavujú nepriame vyvlastnenie, ako je napríklad zdravie, bezpečnosť alebo životné prostredie. Hrozí však nebezpečenstvo, že by sa toto vymedzenie mohlo vysvetľovať ako normatívne, čím by sa ďalšie širšie ciele verejného poriadku, ako je hospodárska alebo fiškálna politika, prípadne návrat dôležitých služieb do správy štátu, ponechali otvorené pre žaloby z dôvodu nepriameho vyvlastnenia v rámci mechanizmu ISDS. Je nevyhnutné túto záležitosť vyjasniť.

7.7 EK pri oznámení svojich plánov zabrániť investorom zneužívať mechanizmus ISDS uviedla, že do TTIP „*by chcela začleniť ustanovenia, ktorými by sa zamedzilo neopodstatneným žalobám*“⁽²²⁾. Návrh dohody CETA obsahuje aj ustanovenia pre zrýchlené konanie na zamietnutie neoprávnených a neopodstatnených žalôb. Vymedzenie pojmu „*neopodstatnený*“ v presnej právnej terminológii však bude mimoriadne ťažké a mohlo by poskytnúť ďalšiu živnú pôdu pre špecializovaných právnikov v oblasti investícií.

7.8 V návrhu dohody CETA sa uvádza aj uzavreté vymedzenie pojmu „*spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie*“. Odporcovia mechanizmu ISDS ho považujú za príliš široké a podnikateľská sféra za nedostatočne pružné. Toto vymedzenie pojmu stále poskytuje tribunálu voľnosť interpretácie a chýba mu pružný mechanizmus preskúmania.

7.9 Už len samotná hrozba konania v rámci mechanizmu ISDS môže vytvoriť regulačné spomalenie, keď vlády budú odradené regulovať vo verejnom záujme pre strach zo sporov a z nich vyplývajúcich pokút. Napríklad vláda Nového Zélandu odložila svoj zákon o jednoduchom balení tabakových výrobkov, kým sa čaká na rozhodnutie vo veci Philip Morris proti Austrálii.

7.10 Právnická firma Freshfields Bruckhaus Deringer vo svojom prehľade pre svojich nadnárodných klientov uviedla: „*Podniky si v súčasnosti viac navykli na možný význam investičných zmlúv nielen ako na možnosť poslednej záchrany v prípade problémov, ale aj ako na dôležitý predbežný nástroj na zmiernenie rizík už pred realizovaním investícií.*“

7.11 Hoci EK sa zaviazala zabezpečiť, aby na základe budúcich obchodných/investičných dohôd EÚ štát nemohol byť prinútený zrušiť opatrenie, nie je v tom zohľadnený možný vplyv hrozby obrovskej pokuty po začatí konania o mnoho miliárd dolárov.

7.12 V návrhu dohody CETA sa tiež uvádza, že náklady rozhodcovského konania by mala znášať neúspešná strana sporu. To znamená, že subjekty, ktoré si uplatňujú triviálne nároky, budú musieť uhradiť všetky náklady. Vzhľadom na ohromné sumy, o ktoré išlo v nedávnych konaniach, je však málo pravdepodobné, že by to bolo prekážkou pre nadnárodné spoločnosti s veľkým objemom hotovosti a špecializované právne firmy, keď si to porovnajú s možnými ziskami. Na druhej strane priemerné náklady vo výške 4 miliónov USD per každú stranu musia pôsobiť veľmi odstrašujúco na MSP, ktoré si uplatňujú nároky na základe ustanovení o mechanizme ISDS.

⁽²²⁾ Prehľad EK o ISDS, odsek 8, vydaný 3. októbra 2013.

8. Vytváranie a fungovanie rozhodcovských súdov

8.1 Existujúci systém je vysvetlený v kapitole 3. Je to otázka, ktorá v rámci konzultácie vzbudila široký záujem.

Existuje všeobecná dohoda, že mechanizmus ISDS nemôže pokračovať v terajšej podobe.

8.2 Investiční rozhodcovia

8.2.1 Rozhodcovia sa vyberajú pre každé konanie, pričom každá strana vymenuje svojho rozhodcu a obe strany musia odsúhlasiť výber tretieho rozhodcu. Ak to nedokážu, o treťom rozhodcovi zvyčajne rozhodne menovací orgán. V tom je rozdiel oproti vnútroštátnym sudcom, ktorí sú ku konaniam priradovaní bez účasti strán sporu. Zvyčajne pochádzajú z Medzinárodného centra pre riešenie investičných sporov (ICSID) a z Komisie OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) a sú vysoko uznávanými členmi právnickej profesie vrátane samostatných právnikov, profesorov a bývalých sudcov. Na rozdiel od praxe WTO sa nezdá, že by obhajcovia zastupujúci vládu v súvislosti s ISDS alebo vyjednávači vládnych investičných zmlúv boli vyberaní ako rozhodcovia v konaniach týkajúcich sa iných štátov.

8.2.2 Ako uvádza Corporate Europe Observatory (CEO) ⁽²³⁾, mnohí z nich vystupovali ako právni zástupcovia aj v iných prípadoch: v 50 % prípadov ako právni zástupcovia investorov a v 10 % prípadov ako právni zástupcovia štátov. Táto výmena úloh v pomerne malej skupine (15 právnikov rozhodovalo v 55 % všetkých sporov) ⁽²⁴⁾ sa niekedy vníma ako zdroj vzájomnej korporatívnej solidarity, ktorá môže viesť k „nezdravým kompromisom“ ⁽²⁵⁾. Rastúci počet námietok protistrany voči navrhovaným rozhodcom naznačuje obavy o nestrannosť skupiny kandidátov ⁽²⁶⁾.

8.3 Je zrejmé, že ustanovenia dohody CETA o voľbe a správaní rozhodcov a o vedení konania nemajú širokú podporu občianskej spoločnosti, aj keď podľa mnohých zainteresovaných predstavujú zlepšenie v niektorých oblastiach. Vytváranie a fungovanie rozhodcovských tribunálov vzbudzuje vážne obavy:

- vnútroštátne návrhy na reguláciu vo verejnom záujme by sa stále mohli stať predmetom žaloby o náhradu škody, ktorú bude posudzovať porota tvorená tromi súkromnými právnikmi,
- záruky týkajúce sa konfliktu záujmov sú slabé a nestačia na zmiernenie obáv z možnosti ich eliminácie v rámci systému ISDS. V článku X.25 dohody CETA je stanovené, že rozhodcovia musia dodržiavať usmernenia Medzinárodnej advokátskej komory (International Bar Association) o konflikte záujmov v medzinárodnej arbitráži. To však nerieši základný problém konkrétnych jedincov, ktorí pôsobia ako právni zástupcovia a rozhodcovia pre tú istú stranu v rôznych sporoch, čo je kľúčová otázka konfliktu záujmov,
- v návrhu dohody CETA je stanovené, že pri poskytovaní informácií verejnosti sa uplatňujú pravidlá transparentnosti komisie UNCITRAL a že vypočutia sú otvorené pre verejnosť. Tento pôvodne prítiažlivý príspevok k transparentnosti je výrazne oslabený skutočnosťou, že tribunál má značnú voľnosť v otázkach konania zasadnutí za zatvorenými dverami a neposkytovania dokumentov.

⁽²³⁾ Corporate Europe Observatory (CEO) je nezisková skupina, ktorá sa zaoberá výskumom a kampaniami, vykonávajúcou výskumy a zverejňujúcou správy o lobistických činnostiach spoločností na úrovni EÚ (<http://corporateeurope.org/>).

⁽²⁴⁾ EPRS, *ISDS – State of Play and Prospects for Reform*, 21. januára 2014.

⁽²⁵⁾ OECD, *Working Paper on International Investment*, č. 2012/3, s. 44 – 45.

⁽²⁶⁾ UNCTAD, *Reform of ISDS – In Search of a Roadmap*, poznámka k bodom č. 2, jún 2013, s. 4.

9. Vzťah medzi domácimi súdnymi systémami a mechanizmom ISDS

9.1 PZI majú v súčasnosti takmer unikátne právo, keď jednotlivec môže začať rozhodcovské konanie voči štátu na základe medzinárodného práva. Právne predpisy v oblasti ľudských práv poskytujú osobitné práva, ale spravidla s cieľom zabrániť obchádzaniu vnútroštátnych súdnych systémov sa od jednotlivcov vyžaduje, aby využili miestne opravné prostriedky, kým sa žaloba môže predložiť na medzinárodný súd. V dohode CETA sa nevyžaduje využitie miestnych opravných prostriedkov. Od investorov sa iba požaduje, aby sa usilovali o konzultáciu.

9.2 Členské štáty EÚ vyjadrili zásadné znepokojenie týkajúce sa zmluvného a ústavného práva v súvislosti s mechanizmom ISDS, ako je uvedený v dohode CETA a plánovaný pre TTIP⁽²⁷⁾. Navrhované zlepšenia mechanizmu ISDS v bilaterálnych investičných zmluvách doposiaľ nerozptýlili tieto obavy⁽²⁸⁾. EÚ je vo svojej obchodnej politike [Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), článok 205 a 207] viazaná zásadami stanovenými v Zmluve o Európskej únii (Zmluva o EÚ) článok 3, Charte základných práv Európskej únie a v ďalších právnych normách EÚ.

V prípade obchodných dohôd, kde sa o investičných sporoch rozhoduje v medzinárodných arbitrážnych konaniach, ktoré nie sú takto viazané, sa môže stať, že sa dospeje k rozhodnutiam, ktoré nie sú v súlade s právnymi predpismi EÚ (pozri bod 7.3 – vec Micula/Rumunsko).

9.3 Toto presunutie právomoci na súkromné rozhodcovské súdy, ktoré nie sú viazané zásadami EÚ, nemusí byť v súlade s Lisabonskou zmluvou a mohlo by predstavovať významné prekročenie právomocí. Súdny dvor podmienil vytvorenie takejto medzinárodnej jurisdikcie tým, že sa neoslabí zásada rešpektovania autonómie právneho systému EÚ a rozdelenia právomocí stanoveného v zmluvách⁽²⁹⁾.

9.4 Keďže na zavedenie mechanizmu ISDS v TTIP je potrebná zmiešaná dohoda, pred (dočasným) nadobudnutím platnosti je potrebný súhlas parlamentov všetkých 28 členských štátov. V súvislosti s vylúčením vnútroštátnych súdov sa musí uznať zásada subsidiarity.

9.5 Je potrebné uznať, že existuje napätie medzi právom EÚ a medzinárodným právom, predovšetkým pokiaľ ide o monopol Súdneho dvora na jurisdikciu (čl. 19 Zmluvy o EÚ a čl. 263 ZFEÚ a nasledujúce). Stanovisko Súdneho dvora týkajúce sa prístúpenia EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach⁽³⁰⁾ a prístup EK, ktorá požaduje zvrchovanosť práva EÚ vo veci Micula/Rumunsko, sú toho dôkazom. V článku 14.16 návrhu dohody CETA sa odmieta priamy vplyv CETA a požaduje sa, aby ustanovenia dohody boli začlenené do práva EÚ alebo členských štátov tak, aby sa ich investori mohli dovolávať. To ďalej komplikuje vzťahy medzi právnym poriadkom EÚ a prípadmi v rámci ISDS, o ktorých rozhodovali rozhodcovské súdy.

9.6 Pokiaľ ide o vytvorenie úplne prvého mechanizmu ISDS v zmluvách EÚ o voľnom obchode, ktoré majú celosvetový vplyv na členské štáty a na mnohých občanov EÚ, EHSV považuje za veľmi dôležité, aby Súdny dvor v predstihu preskúmal súlad s právom EÚ. Mimoriadny význam to má vo vzťahu k základným hodnotám EÚ a Charte základných práv Európskej únie, ale aj vo vzťahu k monopolu Súdneho dvora na právny výklad a subsidiaritu. Preto je potrebné získať a zohľadniť primerané právne stanovisko, prv než dohoda nadobudne platnosť (čl. 218 ZFEÚ). V tomto ohľade je potrebné poznamenať, že keď dohoda CETA nadobudne platnosť, bude obsahovať doložku prežitia, ktorá by v prípade akéhokoľvek ukončenia predĺžila platnosť ustanovení na 20 rokov pre investície realizované pre prerušenie.

⁽²⁷⁾ Právne stanovisko: „Europa- und verfassungsrechtliche Vorgaben für das Comprehensive Economic and Trade Agreement der EU und Kanada (CETA)“ (Ustanovenia európskeho a ústavného práva pre komplexnú hospodársku a obchodnú dohodu (CETA) medzi EÚ a Kanadou), Dr. Andreas Fischer-Lescano, Brémy, október 2014; „Modalities for investment protection and Investor-State Dispute Settlement (ISDS) in TTIP from a trade union perspective“ (Modality pre ochranu investícií a urovnávanie sporov medzi investormi a štátom (ISDS) v TTIP z pohľadu odborového zväzu), Dr. Markus Krajewski, Friedrich-Alexander-University, Erlangen – Norimberg, október 2014; „Freihandelsabkommen, einige Anmerkungen zur Problematik der privaten Schiedsgerichtsbarkeit“ (Dohody o voľnom obchode: niektoré pripomienky k otázke súkromného rozhodcovského konania), Prof. Siegfried Broß, správa o Mitbestimmungsförderung (podpore spolurozhodovania) č. 4, H. Böckler Stiftung, 2015.

⁽²⁸⁾ Corporate Europe Observatory, *CETA: Verkaufte Demokratie*.

⁽²⁹⁾ Stanovisko Súdneho dvora 1/91 zo 14. decembra 1991 – EHP 1; Stanovisko Súdneho dvora 1/00 z 18. apríla 2002 – Spoločný európsky letecký priestor; Stanovisko Súdneho dvora 1/09 z 8. marca 2011 – Súd pre európske patenty a patenty Spoločenstva.

⁽³⁰⁾ Stanovisko Súdneho dvora 2/13 z 18. decembra 2013.

9.7 Je naliehavo potrebné, aby EK zvažila, ako sa vyrovná s existujúcimi bilaterálnymi investičnými zmluvami v rámci EÚ a s bilaterálnymi investičnými zmluvami členských štátov EÚ s tretími krajinami, predovšetkým rozvinutými krajinami ako Spojené štáty a Kanada, ktoré obsahujú nereformované mechanizmy ISDS a ktoré sa v súčasnosti môžu využiť na napadnutie práva štátu regulovať a realizovať oprávnené štátne politiky. Väčšina z týchto dohôd obsahuje aj doložky prežitia, ktoré ďalej komplikujú proces ich ukončenia.

10. Odvolací mechanizmus

10.1 Občianska spoločnosť sa vo verejnej konzultácii jednoznačne vyjadrila za odvolací mechanizmus a opätovne sa to potvrdilo počas verejného vypočutia v EHSV.

10.2 Návrh dohody CETA odvolací systém neobsahuje. Otvára však možnosť, aby sa takýto systém vytvoril. V dohode CETA sa počíta s budúcimi konzultáciami o odvolacích systémoch a režimoch. Táto perspektíva sľubov do budúcnosti minimalizuje dôležitosť problému. Musí sa nájsť okamžité riešenie.

10.3 Rozhodnutie tribunálu je v zásade konečné a iba za veľmi mimoriadnych podmienok je možná jeho revízia alebo anulovanie⁽³¹⁾. To nie je v súlade so žiadnym vnútroštátnym súdnym systémom a nerieši základné obavy vyjadrené v rámci konzultácie.

11. Ako reformovať systém ISDS

11.1 Konferencia UNCTAD určila päť možností reformovania ISDS:

- upraviť existujúce systémy prostredníctvom medzinárodných investičných dohôd,
- obmedziť prístup investorov k mechanizmu ISDS,
- podporiť alternatívne uznesenie štátu,
- zaviesť odvolací mechanizmus,
- vytvoriť stály medzinárodný investičný súd.

11.2 EHSV sa domnieva, že tieto možnosti si zaslúžia ďalšie podrobné posúdenie. EK sa pri stanovovaní nového prístupu k ochrane investícií a mechanizmu ISDS v CETA a k návrhu dohôd medzi EÚ a Singapurom zaoberala prvými štyrmi možnosťami. Priebeh konzultácie ukázal, že stále existujú hlboko zakorenené obavy. Výbor sa domnieva, že koncepcia vytvorenia medzinárodného investičného súdu je najlepšou cestou, pretože ten by mal ďalekosiahle dôsledky pre zabezpečenie legitímnosti a transparentnosti systému a viedol by k súdržnejšej interpretácii a väčšej presnosti rozhodnutí. V tejto súvislosti EHSV víta vyhlásenie komisára pre obchod adresované výboru INTA z 18. marca, v ktorom sa uvádza, že viacstranný súd by znamenal efektívnejšie využívanie zdrojov a mal by väčšiu legitímnosť.

11.3 EHSV sa však nedomnieva, že schodnou cestou je súbežná realizácia rokovaní o mechanizme ISDS v rámci TTIP so strednodobou možnosťou vytvorenia medzinárodného investičného súdu. Ak sa dosiahne dohoda v rámci TTIP, takmer určite sa stane zlatým štandardom a podkope akúkoľvek perspektívu získania podpory pre medzinárodný súd. Pozíciu ďalej komplikuje skutočnosť, že TTIP nemá automatickú spojitosť s dohodou CETA. Treba zdôrazniť, že rokovania o dohode CETA sa skončili a že nie je zaručené, že kanadská vláda bude súhlasiť so začlenením akýchkoľvek zmien dohodnutých v rámci TTIP.

⁽³¹⁾ Dohovor Medzinárodného centra pre riešenie investičných sporov (ICSID), článok 52.

11.4 Prijatím súčasnej stratégie EK čelí možnosti, že jej prvá snaha o rokovanie o ochrane investorov by mohla viesť k trom rôznym systémom týkajúcim sa USA, Kanady a Singapuru. Na druhej strane Komisia neprináša jednotný systém, keďže ten sa dá dosiahnuť len v rámci veľmi náročných rokovaní. EHSV sa domnieva, že potom by bolo prakticky nemožné získať podporu potrebnú na opätovné zameranie úsilia na vytvorenie medzinárodného súdu.

11.5 EHSV preto dospel k záveru, že vďaka účasti významných globálnych aktérov, ako sú USA, Kanada a Japonsko, na súčasných rozhovoroch o novej obchodnej a investičnej dohode je tu jedinečná príležitosť dohodnúť sa na vytvorení medzinárodného investičného súdu. Výbor sa tiež domnieva, že to poskytuje najväčšiu šancu presvedčiť rozvojové krajiny, v ktorých je potreba ochrany investorov pravdepodobne oveľa väčšia, aby sa zapojili do nového globálneho systému.

V Bruseli 27. mája 2015

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Henri MALOSSE

PRÍLOHA

k stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúce protistanovisko, ktoré získalo minimálne štvrtinu hlasov v hlasovaní, bolo počas diskusie zamietnuté:

Vypustiť celý text stanoviska a nahradiť ho takto:**1. Závbery a odporúčania**

1.1 Priame zahraničné investície (PZI) významne prispievajú k hospodárskemu rastu a tvorbe pracovných miest. Firmy, ktoré investujú v inej krajine automaticky podstupujú špecifické riziko. Zahraniční zmluvní partneri však potrebujú byť chránení pred neprímeraným zaobchádzaním a zneužívaním zo strany hostiteľského členského štátu, v ktorom investovali, napríklad v podobe priameho vyvlastnenia, diskriminácie na základe štátnej príslušnosti a nespravodlivého a nerovnakého zaobchádzania v porovnaní s domácimi investormi. Dôležitý je preto neutrálny mechanizmus urovnávania sporov. Investície sú často veľmi dlhodobé a politické okolnosti v hostiteľskom štáte sa môžu zmeniť.

1.1.1 Medzinárodná investičná dohoda (IIA) medzi dvoma štátmi (alebo regiónmi) spadá pod medzinárodné právo. Aby bola účinná, musí existovať účinný, vyvážený, medzinárodný mechanizmus urovnávania sporov.

1.1.2 Vo väčšine medzinárodných investičných dohôd však mechanizmus urovnávania sporov spája jednotlivé spoločnosti a hostiteľský štát prostredníctvom postupu urovnávania sporov medzi investormi a štátom (ISDS)⁽¹⁾. ISDS je vo svojej podstate retrospektívny. Na rozdiel od postupu urovnávania sporov vo WTO ak štát prehrá spor, platí len náhradu škody. Nemusí zrušiť príslušné právne predpisy. Investície ako také nepatria do rozsahu pôsobnosti WTO, keďže vypadli z programu rokovaní v Dauhe v roku 2003.

1.2 EÚ je najväčším poskytovateľom i príjemcom medzinárodných investícií. Investície sú jadrom záujmu podnikov v EÚ, vrátane MSP. Výbor preto víta postoj Komisie⁽²⁾, podľa ktorej je mechanizmus ISDS:

- dôležitý nástroj na ochranu investícií, teda na podporovanie a zabezpečenie hospodárskeho rastu v EÚ,
- účinný spôsob na presadenie záväzkov, na ktorých sa naši obchodní partneri dohodnú s našimi investormi pri podpise investičných zmlúv.

1.2.1 Účastníci obchodnej diskusie za okrúhlym stolom o Transatlantickom obchodnom a investičnom partnerstve (TTIP), ktorú zorganizovala skupina „Zamestnávateľa“ v EHSV, dospeli v spoločnom vyhlásení⁽³⁾ k záveru: „Medzinárodná dohoda ako TTIP by mala vytvoriť vhodné podmienky na prilákanie rozsiahlych budúcich investícií na transatlantickom trhu. To okrem iného znamená zabezpečiť pre investorov na oboch stranách neobmedzený prístup a nediskriminačné zaobchádzanie a zlepšiť súčasný rámec pre ochranu investorov vrátane mechanizmu ISDS zvýšením dostupnosti pre MSP a dosiahnutím správnej rovnováhy medzi právami investora a právom štátov a miestnych orgánov na reguláciu vo verejnom záujme.“

⁽¹⁾ Ustanovenie týkajúce sa mechanizmu ISDS sa nachádza v približne 93 % z viac než 3 250 doteraz podpísaných IIA, hoci samotný postup sa využil ani nie v 100 z nich, čo sú necelé 3 %.

⁽²⁾ Európska komisia, *Factsheet on ISDS*, odsek 2, 3. októbra 2013.

⁽³⁾ Obchodná diskusia za okrúhlym stolom EHSV – Spoločné vyhlásenie o TTIP, 16. decembra 2014.

1.3 Obchodná dohoda medzi EÚ a Kanadou (CETA), ktorá ešte nebola ratifikovaná, obsahuje rozsiahlu kapitolu o ochrane investorov, ktorá zahŕňa aj ustanovenia týkajúce sa mechanizmu ISDS. Táto dohoda je, spolu s investičnou kapitolou Dohody o voľnom obchode medzi EÚ a Singapurom ⁽¹⁾, prvou investičnou dohodou, o ktorej EÚ rokovala, odkedy v roku 2009 v rámci Lisabonskej zmluvy nadobudla právomoci v oblasti investícií. Odvtedy sa dosiahol značný pokrok pri riešení zostávajúcich problémov, ale ISDS je potrebné ďalej rozvíjať.

1.4 Okrem zásady „doložky najvyšších výhod“ (DNV) a pokrytia, ktoré Komisia zvyčajne zahŕňa na riešenie kompenzácie v prípade vojny, revolúcie a pod., výbor žiada, aby sa ochrana investorov v rámci IIA, a teda s možnosťou využitia mechanizmu ISDS, povinne obmedzila tak, aby sa týkala štyroch podstatných foriem ochrany, a to:

- ochrana pred diskrimináciou na základe štátnej príslušnosti investora,
- minimálna úroveň zaobchádzania, zvyčajne opisovaná ako „spravodlivé a rovnaké zaobchádzanie“,
- rýchle, primerané a efektívne odškodnenie v prípade, že dôjde k vyvlastneniu (nediskriminačné a s riadnym procesom),
- ochrana umožňujúca prevod finančných prostriedkov súvisiacich s investíciou.

1.5 Postupom času však došlo k mnohým prípadom skutočného a pocitovaného zneužitia využívania mechanizmu ISDS a tie sa musia vyriešiť. Mechanizmus ISDS je potrebné aktualizovať. Výbor víta štyri oblasti na ďalšie preskúmanie ochrany investícií a mechanizmu ISDS, ktoré Komisia v januára 2015 vytypovala na základe výsledkov jeho verejnej konzultácie o ochrane investícií a ISDS v rámci TTIP po tom, čo bol členskými štátmi jednoducho zahrnutý medzi subjekty poverené rokovaním.

1.5.1 Patrí sem:

- ochrana práva štátu na reguláciu,
- vytváranie a fungovanie rozhodcovských súdov,
- preskúmanie rozhodnutí v rámci ISDS prostredníctvom odvolacieho mechanizmu,
- vzťah medzi mechanizmom ISDS a domácimi súdnymi systémami.

1.5.2 Výbor považuje za zásadnú náležitú ochranu **práva štátu na reguláciu** a nazdáva sa, že je potrebné odstrániť všetky nejednoznačnosti. Ako výbor konštatoval vo svojom stanovisku o TTIP ⁽²⁾, je „dôležité, aby ustanovenia týkajúce sa mechanizmu ISDS navrhované v dohode o TTIP neobmedzovali schopnosť členských štátov EÚ vykonávať reguláciu vo verejnom záujme“. Predchádzajúce IIA boli vypracované predovšetkým s ohľadom na potrebu ochrany investícií. CETA i dohoda so Singapurom sprísnila kľúčové definície s cieľom zamedziť neoprávneným výkladom a v preambule dohody konkrétne odkazujú na právo regulovať. EHSV sa domnieva, že to by teraz malo byť začlenené do príslušného textu, ako konkrétny článok každej takejto dohody.

1.5.3 Je nevyhnutné, aby rozhodcovia v rozhodcovských súdoch pre ISDS musia byť úplne nestranní a nepodliehať konfliktu záujmov. Výbor žiada, aby sa všetci rozhodcovia povinne vyberali zo zoznamu vopred určeného zmluvnými stranami príslušnej dohody, a aby boli stanovené jasné kvalifikácie týchto rozhodcov, najmä to, že sú kvalifikovaní na vykonávanie funkcie v súdnictve a majú preukázateľné odborné znalosti v príslušných oblastiach medzinárodného práva.

⁽¹⁾ Takisto by ešte mala byť ratifikovaná, a môže byť zmenená v závislosti od právneho rozhodnutia Súdneho dvora, či ide o „zmiešanú dohodu“, v dôsledku čoho by si vyžadovala schválenie parlamentmi všetkých členských štátov.

⁽²⁾ Stanovisko EHSV na tému „Transatlantické obchodné vzťahy a názory EHSV na posilnenú spoluprácu a prípadnú dohodu o voľnom obchode medzi EÚ a USA“, 4. júna 2014 (Ú. v. EÚ C 424, 26.11.2014, s. 9).

1.5.4 Rovnako je nevyhnutné zaviesť odvolací mechanizmus – právny proces bez práva na odvolanie je veľmi zriedkavý, hoci existuje v súčasných IIA. EHSV konštatuje, že sa odkazuje na odvolací mechanizmus v pôvodných smerniciach o rokovaniach o TTIP. Návrh takéhoto mechanizmu bude mať rozhodujúci význam, vrátane metód, ako budú vymenúvaní členovia, ich kvalifikácie a odmena, ako aj akékoľvek lehoty, ktoré sa majú uplatniť. Mal by zahŕňať nesprávne právne posúdenia i skutkové omyly. Čo najskôr by sa malo zvažovať, či by sa dvojstranný mechanizmus mohol zmeniť na mnohostranný, napríklad podľa vzoru odvolacieho orgánu WTO. Akýkoľvek takýto mechanizmus bude znamenať dodatočné náklady, ale to by sa malo zohľadniť.

1.5.5 Zložitejšie bude vyriešiť vzťah **medzi mechanizmom ISDS a domácimi súdnymi systémami**. IIA sú medzinárodnými dohodami a vnútroštátne sudy nemajú nevyhnutne kompetencie na výklad otázok medzinárodného práva. Aj najlepší systém môže zlyhať, ale dvojité žaloby by sa mali zakázať. Buď by prípadní účastníci sporu prijali konečné rozhodnutie na začiatku konania, alebo prišli o právo obrátiť sa na vnútroštátne sudy hneď, ako si zvolia mechanizmus ISDS.

1.6 Mnohostranný **medzinárodný súd** je dlhodobjším riešením. To sa musí rozvíjať paralelne s vývojom mechanizmu ISDS v rámci TTIP a inde. Je nevyhnutné, aby bola zachovaná určitá forma medzinárodnej ochrany investorov, kým sa prerokuje a zriadi takýto medzinárodný orgán.

1.6.1 Je dôležité zabezpečiť kritické množstvo potrebné na zriadenie medzinárodného súdu ako dlhodobjší cieľ na urovnávanie sporov medzi investormi. Rozšírená prijateľnosť takéhoto medzinárodného odvolacieho mechanizmu by sa pravdepodobne dosiahla, ak by bol zriadený na základe konsenzu, ktorý by sa mal zaoberať potenciálne súvisiacimi problémami, ktorým čelia všetky nové medzinárodné inštitúcie vrátane Medzinárodného trestného súdu.

1.6.2 EHSV varuje pred návrhom, aby členovia G 7 začali vyvíjať medzinárodný súd nezávisle sami, keďže sú v súčasnosti všetci zapojení do rokovaní o IIA. Kritické množstvo možno dosiahnuť len vtedy, ak bude zapojených oveľa viac krajín od začiatku, a ak zostanú otvorené dvere pre ostatných, aby sa zapojili, keď budú mať záujem.

1.6.3 EHSV odporúča, aby medzičasom EÚ a USA začali rokovania o dvojstrannom mechanizme urovnávania sporov medzi investormi v rámci TTIP.

2. Kontext

2.1 Výbor konštatuje, že ak dve krajiny prejavia záujem podporovať hospodárske vzťahy medzi sebou prostredníctvom medzinárodnej investičnej dohody, každá z nich sľúbi, že zaručí určité úrovne zaobchádzania pre investorov a investície z inej krajiny. Tieto prísľuby, ku ktorým sa dobrovoľne zaviazali, musia potom prejsť úplným vnútroštátnym ratifikačným procesom. Nebudú v žiadnom prípade uprednostňovať záujem spoločností pred právom štátov na reguláciu. V záujme právneho štátu by však vlády mali ručiť za záruky, ktoré poskytujú.

2.2 Výbor uznáva, že aj keď sa rokujúce štáty snažia zahrnúť ustanovenia o ochrane vlastných spoločností pred diskriminačným konaním obchodných partnerov, je nereálne, aby poškodená spoločnosť očakávala, že sa spor automaticky preniesie na úroveň štátu, čím by sa problém preniesol na politickú alebo diplomatickú úroveň.

2.2.1 V prípade, že by sa spoločnosti opierali o EÚ pri riešení sporov medzi dvomi štátmi, len veľmi málo by sa ich mohlo realizovať, a bolo by menej pravdepodobné, že menšie spoločnosti budú vypočuté. Je nepravdepodobné, že sa vyskytnú mnohé prípady medzi dvoma vyspelými demokratickými právnymi systémami, ale ak by sa postup na urovnávanie medzištátnych sporov stal normou, počet potenciálnych prípadov by bol zrejme na vzostupe, čo by malo značné finančné dôsledky pre štáty.

2.2.2 Ako poukázala členka Komisie pani MALMSTRÖM ⁽¹⁾ v súvislosti s rokovaniami o TTIP, medzinárodného práva sa nemožno dovolávať na súdoch USA, a žiadny právny predpis USA nezakazuje diskrimináciu zahraničných investorov. V iných krajinách môžu byť vnútroštátne sudy menej dôveryhodné.

⁽¹⁾ EP, 6. mája.

2.2.3 Investovanie nie je to isté čo obchod. V rámci obchodných sporov iniciatíva prevziať vedúcu úlohu zjavne prináleží štátu. Tieto spory budú pravdepodobne zahŕňať kategórie výrobkov, ako sú banány, solárne panely alebo textilné výrobky: v rámci postupu Svetovej obchodnej organizácie na urovnávanie sporov (WTO DSP) je hlavnou otázkou damping.

3. Vývoj mechanizmu ISDS

3.1 Hoci sa používanie mechanizmu ISDS ⁽¹⁾ sa od roku 2002 značne rozšírilo, toto zvýšenie prebehlo úmerne s nárastom celkových priamych zahraničných investícií, ktoré do roku 2013 celosvetovo prekročili hodnotu 25 biliónov USD. Približne 50 % všetkých nárokov od roku 2002 predložili európski investori. Ich značný počet predložili menšie alebo špecializované spoločnosti ⁽²⁾. Je dôležité, aby akýkoľvek reformovaný postup mechanizmu ISDS bol prístupnejší pre MSP.

3.1.1 Z 356 známych konaní, ktoré boli uzavreté, bolo 25 % vyriešených v prospech investora a 37 % v prospech štátu. Zvyšok bol urovnaný ⁽³⁾.

3.2 V dôsledku problémov – pociťovaných i skutočných – vyplývajúcich z výsledkov viacerých prípadov uplatnenia mechanizmu ISDS vo svete, vrátane niekoľkých, ktoré stále prebiehajú, čoraz významnejšia časť verejnej mienky v EÚ, na čele s odborovými zväzmi, mimovládnyimi a inými organizáciami, má výhrady k jeho používaniu, pričom sa zväčšuje opozícia voči kapitole o investíciách a mechanizmu ISDS v rámci TTIP.

3.3 Výbor konštatuje, že bez reformy mechanizmu ISDS a zahrnutia kapitoly o investíciách do TTIP by samozrejme naďalej platili a stále pretrvávali predchádzajúce ustanovenia 1 400 bilaterálnych investičných zmlúv (BIT) v podobe, v ktorej boli dohodnuté v rokovaniach jednotlivých členských štátov (s výnimkou Írska), a najmä tých, ktoré už uzavrelo deväť členských štátov s USA.“

Výsledok hlasovania

Za: 94

Proti: 191

Zdržali sa: 25

⁽¹⁾ 610 prípadov ku koncu roka 2014.

⁽²⁾ Štokholmská obchodná komora hlási, že približne zo 100 rozhodnutých prípadov v období rokov 2006 až 2010 ho v okolo 22 % prípadov využili MSP. BDI takisto uvádza, že približne v 30 % konaní začatých nemeckými podnikmi boli žalobcami MSP.

⁽³⁾ Európska komisia, *Factsheet on ISDS*, 3. októbra 2013.